

Potsdamer Platz reser sig i stället väldiga lyftkranar som bygger den nya, enade staden.

Från Moskva kommer dagligen rapporter om de livliga diskussionerna bland de folkvalda i det ryska parlamentet duman. Presumptiva presidentkandidater positionerar sig inför valet år 2000.

Från Warszawa visar de senaste opinionsundersökningarna att Wlodzimierz Cimoszewiczs regeringskoalition drar ifrån oppositionen. Parallellt med den polska valrörelsen pågår förberedelsearbetet för Polens inträde i den Europeiska Unionen.

Det är sannerligen en ny värld vi beskådar.

Jag vill ägna några minuter av vår gemensamma tid till 1900-talets mest storslagna, mest omvälvande och mest kontroversiella politiska projekt alla kategorier.

Jag vill reflektera och agitera på en och samma gång.

Jag vill tala - nej, jag vill *samtala* - om demokratin och därmed om allas

* * *

Aldrig någonsin tidigare har så många människor i så många länder kunnat forma framtiden på demokratisk grund, som i dag.

Vi ser hur det gamla Sovjetimperiet ömsar skinn och förvandlas till det demokratiska Ryssland.

Vi ser de nya, unga demokratierna växa fram i Central- och Östeuropa.

Vi ser Sydafrika, Chile, Argentina och alla andra länder som har kastat av sig diktaturens bojor och blivit demokratier.

Allt detta ser vi runt omkring oss. Men vi ser samtidigt något annat, något

Jag vågar nämligen, trots demokratins globala genombrott under senare år, påstå att demokratin står inför allvarliga hot.

1900-talets stora politiska projekt -- en man, en kvinna - en röst -- kan, jag säger *kan*, bli en parentes i mänsklighetens historia.

Under efterkrigstiden och det kalla krigets dagar, då upplevelsen och minnet av de totalitära hoten fortfarande var levande, fanns en intellektuell och politisk vaksamhet och insikt om demokratins villkor. Motbilden till demokratin var tydlig och skrämmande. Därför var beredskapen god inför anti-demokratiska krafter som från tid till annan gjorde sig gällande.

I dag finns inga stora yttre hot mot demokratin. Snarare många små inre hot:

När massarbetslösheten biter sig fast i de gamla och utvecklade demokratierna, då undermineras demokratin. Res till det ena europeiska landet efter det andra och tala med någon av de 18 miljoner människor som går arbetslösa i EU, så förstår var och en vad jag menar.

När folkstyret inte förmår att skänka folket trygghet och välstånd, då undermineras demokratin. Res till Brandenburg i östra Tyskland och se de nynazistiska rörelserna växa sig starka, så vet var och en vad jag menar.

När dagens barn och unga riskerar att bli den första generation under 1900-talet som får det sämre än generationen före dem, då undermineras demokratin. Res ut till skolor med rekordmånga elever och bristfälliga läromedel, så förstår var och en vad jag menar.

När allt detta inträffar gäller det att se upp. De nya inre hoten mot demokratin är mer diffusa och subtila än de gamla yttre hoten från kommunismen eller fascismen.

Det är mot den här bakgrunden som regeringen i går beslutade att tillsätta en parlamentarisk utredning om demokratins villkor inför 2000-talet.

* * *

Det första området som demokratikommittén ska belysa handlar om internationaliseringen.

Det är svårt att förstå vidden av det riktigt stora när man själv är en del av

Den tekniska utvecklingen under de senaste decennierna har vidgat det gemensamma rummet. Tack vare charterresor, TV, radio och Internet krymper avstånden i tid och rum.

Våra barn och ungdomar kommer att växa upp i en värld som i den här meningen är betydligt mindre än den som vi växte upp i. Deras värderingar kommer att påverkas av vindar som blåser många hundratals mil från Sveriges gränser.

Samtidigt har den nya tekniken gjort det möjligt för kapitalet att röra sig fritt över gränserna. För mig är detta faktiskt inget konstigt, inget att ondöra sig över. ABB använder samma teknik för att flytta kapital mellan olika länder, som vi använder oss av när kontanterna har tagit slut på semesterresan och vi hittar en bankomat.

Vi kan inte ställa oss i vägen för elektroniska impulser som far runt globen med ljusets hastighet. Det vi kan göra - och det vi har gjort - är att inte på nytt försätta oss i en situation där det internationella kapitalet kan diktera villkoren för politikens inriktning och därmed sätta grimma på demokratin.

Globalisering är inget skällord; inget hot i sig. Det kan socialdemokratin med sin internationalism aldrig mena. Vad vi däremot anser är att internationaliseringen måste komma alla till del. Därför måste vi vara vaksamma inför de krafter som hävdar att internationaliseringen med någon slags automatik leder till att nationernas, och därmed demokratiernas, makt och inflytande minskar.

Detta är naturligtvis sant i den meningen att små handelsberoende staters manöverutrymme är begränsat - särskilt om man försätter sig i den situation som Sverige befann sig i för några år sedan. Men det finns också politiska och ideologiska syften bakom det myckna talet om globaliseringen.

"Vi måste anpassa oss" heter det.

Den anpassningen innebär att vi ska ge upp strävandena att kunna påverka samhällsutvecklingen i en viss riktning. Men denna påstådda maktlöshet är i själva verket en självpåtagen maktlöshet: man *vill inte* ingripa i en samhällsutveckling som

leder i en viss riktning. Politikens utrymme, det vill säga demokratins verkningskrets, ska reduceras och politiken ske på marknadens villkor.

Detta är ingenting annat än den demokratiska vanmaktens politik.

* * *

Det andra området som demokratikommittén ska studera handlar om Sverige i den Europeiska Unionen.

Sveriges medlemskap i EU är ett av de riktigt stora besluten som vi har bakom oss under de gångna åren. Vi har nu möjlighet att på europeisk nivå finna lösningar på samhällsproblem som kräver samverkan med andra folk och länder. Inte minst gäller det arbetslösheten som Europas stats- och regeringschefer kommer att diskutera på ett extra toppmöte om drygt två månader.

Med den socialdemokratiska dominans som i dag finns i EU har vi möjlighet att göra verklighet av det vi sade i folkomröstningen, att EU måste vara en medborgarnas union. Jag får möjlighet att diskutera detta med Tony Blair när jag den 12 november åker till London.

Trots dessa nya möjligheter finns det ingen anledning att måla i rosenrött. Många svenskar känner sig tveksamma inför EU.

Det svenska EU-medlemskapet har skapat nya förutsättningar för det politiska arbetet och därmed för förhållandet mellan väljare och valda. Vi vet att medborgarnas möjligheter är begränsade att kunna utkräva ansvar för de överstatligt EUs beslutsfattande.

Demokratikommittén ska analysera och överväga på vilket sätt som vi kan förbättra de svenska medborgarnas inflytande och delaktighet i det europeiska samarbetet inom EU.

Låt mig på den här punkten göra en personlig positionsmarkering.

Det överstatliga beslutsfattandet i EU behövs. Men det måste reduceras till det som oundgängligen kräver överstatlighet. I annat fall blir avståndet för stort mellan folk och folkvalda. Grundmodellen bör vara mellanstatligt samarbete.

Jag hävdar att de europeiska folkens stöd för EU skulle öka om unionen koncentrerade sitt arbete på de områden som stärker de nationella demokratiernas kraft och förmåga - inte försvagar dem. Det var det som var det europeiska samarbetets ursprungliga syfte!

* * *

Det tredje området som demokratikommittén ska studera handlar om de nya informations- och kommunikationsmönstren och deras påverkan på demokratin.

Aldrig någonsin tidigare har några människor vetat så mycket som vi vet. Varje dag, varje vaken minut av dygnet 24 timmar utsätts vi för information av olika slag. Vi drunknar snart sagt i budskap om än det ena, än det andra. Frågan är vem som bestämmer vad vi får veta och hur det i sin tur påverkar demokratin.

Inom medieområdet har det under de senaste decennierna skett mycket stora förändringar. Koncentrationen av ägandet inom dagspressen har fortsatt. Antalet TV- och radiokanaler har ökat drastiskt. Hur har detta påverkat förutsättningarna för en fri och allsidig opinionsbildning, som ju är en av demokratis hörnstenar?

En annan viktig aspekt på framtidens demokrati är de nya mönstren som har utvecklats för information och kommunikation.

En liten bärbar PC, en mobiltelefon och ett modem är vad som krävs för att komma i kontakt med 100 miljoner Internetanvändare. År 2000 räknar man med att 1,5 miljoner Internet-abonnemang kommer att finnas i Sverige.

Dessa data måste ses i ljuset av att endast tio procent av världens befolkning har telefon. Bara hälften av alla människor har någonsin ringt ett samtal. Vi kan se hur informationsklyftan växer mellan världens rika och fattiga.

Hur påverkar dessa förhållanden demokratin? Är morgondagens analfabet i vår del av världen en person som inte kan, får eller har råd att använda en dator och dess program? Vad innebär den globala informationsklyftan för fred och utveckling?

Demokratikommittén får borra i frågeställningarna på djupet.

Hur är det egentligen med de lejda opinionsbildarna, de som ena dagen säljer sina tjänster till ett företag, andra dagen till ett politiskt parti? Vad är egentligen lobbying? Hur ser den ut, hur fungerar den? Blir beslutsfattare manipulerade och förda bakom ljuset?

Det är viktiga frågor i en demokrati.

* * *

Den fjärde huvuduppgiften för demokratikommittén handlar om de förändringar som har skett i den gemensamma sektorn och deras påverkan på demokratin.

Det är många i den här salen som kan vittna om stora, omvälvande förändringar på lokal och regional politisk nivå under senare år. Motiven bakom förändringarna har skiftat.

Till stor del var drivkraften krasst ekonomisk. Vi var tvungna att ta itu med underskotten. Krisen satte djupa spår i värden, skolan och omsorgen. Det frestade på de förtroendevaldas förtroende. Många människors tilltro rubbades till det som vi så kliniskt brukar kalla för den offentliga sektorn.

Till en del berodde förändringarna på att ekonomistiska ideologiska vindar svepte in över kommuner och landsting.

Ett dagis blev ett kostnadsställe. En vårdavdelning en resultatenhet. Medborgare blev kunder.

Den ena konsulten efter den andra predikade nödvändigheten av management, benchmarking och outplacement. En och annan förtroendeman - så även i våra led - lät nog sig bländas av 1980-talets nyspråk.

Men visst har förändringarna i kommuner och landsting också haft som uttalat mål att finna nya vägar att stärka demokratin och människors delaktighet i samhällsutvecklingen. En del har valt vägen att bryta sönder i mindre kommunala enheter, andra har valt mer traditionella lösningar.

Sammantaget finns det starka skäl att noga studera hur folkstyret kan och bör utformas i den del av ekonomin som styrs av demokratiskt valda förtroendemän.

* * *

Dessa fyra huvuduppgifter - hur demokratin har påverkats av internationaliseringen, av EU-medlemskapet, av informationssamhällets framväxt och av förändringarna i den gemensamma sektorn - kommer demokratikommittén att arbeta med.

Men lät det inte stanna vid detta.

Diskussionen om demokratins villkor kan aldrig läsas in i ett sammanträdesrum. Ej heller ska vi inbilla oss att de kloka parlamentarikerna från riksdagspartierna, som nu får i uppdrag att syna demokratin i sömmarna; att de kommer att låta vit rök strömma ut från sitt sammanträdesrum när de har kommit överens om hur demokratin i Sverige ska vitaliseras och förstärkas.

Så fungerar det inte i en demokrati. Så ska det heller inte fungera. Det jag förväntar mig under de kommande åren är något helt annat.

Jag vill att regeringens beslut i går blir startskottet för en gigantisk studiecirkel om demokrati för alla som lever och bor i Sverige. LO har redan börjat med sitt demokratiprojekt.

Det är med stor glädje som jag i dag kan berätta att denna cirkel kommer att ledas av folkrörelsemänniskan, agitatorn, utbildningsministern Bengt Göransson.

Bengt skrev i dag i tidningen följande tankeväckande ord om demokratin:

”Det svensk demokrati och demokratidebatt behöver är komplikation istället för förenkling. Frågar man folk om de är demokrater svarar alla ja. Ber man dem förklara varför och göra det med fem meningar, kommer flertalet att stanna efter en

Nu är emellertid bestämmandet inte demokratins viktigaste element. Inte ens det mest fullkomliga opinionsmätninginstitut, vars resultat vore identiskt med en folkomröstning med hundraprocentigt deltagande, skulle garantera ett demokratiskt samhälle eller en demokratisk funktion.

Demokratin måste alltid förenas med andra centrala värden - främst en stark bekännelse till människovärdet och en djup respekt för oliktänkande. Demokrati kräver mer än omröstning, och om den begränsas av ett mer eller mindre godtyckligt formulerat effektivitetskrav, minskar medborgarnas reella inflytande över sina liv, inte minst över den del av sina liv som de har att leva tillsammans med andra.”

Så långt studiecirkelledare Bengt Göransson. Snart tar han vid.

Låt mig skicka med ytterligare några reflektioner kring demokratin.

* * *

Flygblad, kallelser, dagordningar och torgmöten.

Klubb, krets, distrikt och förbund.

Sena kvällar och långa sammanträden.

A- och B-salar.

Kommunala handlingar, kommunala handlingar och åter kommunala handlingar.

Så kan politiken för de flesta förtroendemän beskrivas.

Politikens vardag är *inte* talarstolar, TV-kameror och kongresser.

Politikens vardag är snarare svärgenomträngliga kalkyler, ilska telefonsamtal och

Politikens vardag är dåligt samvete över att aldrig riktigt räcka till.

Politikens *söndag* är de få dagar då det sista klubbslaget faller eller då spaden sätts i

knasbollarna från landet' och 'karriärister'...

Varsågod och välj, kamrater!

Så här enkelt är det naturligtvis inte. Palettens färger är inte endast svart eller vitt, eller svart och svart - hur man nu ska uttrycka saken.

Men Elmbrandt satte ändå fingret på något mycket viktigt: bakom hans schabloner döljer sig frågan hur pass representativa vi politiker egentligen är. Jämför med hur det var när demokratin var ung i det gamla Sverige.

Då möttes man i korsvägen Landsvägen/Sockenvägen - för det fanns inga Folkets Hus där folket kunde samlas. Då bad man dig och dig att gå upp till patron på kullen ovanför fabriken och kräva vår rätt. Sedan fick ni komma tillbaka och avlägga rapport om vad som hade sagts där uppe hos överheten. Så byggdes arbetarrörelsen upp.

Utan att idyllisera vågar jag påstå att det många gånger förr rädde en mer nära relation mellan väljare och valda. Bilden av en förtroendevald var inte så annorlunda än bilden av grannen, släktingen eller arbetskamraten.

I dag är bilden av en politiker för de allra flesta fyrkantig i 26 eller 28 tum. Uppträngd mot en vägg med en skog av mikrofoner framför sig är politikerns uppgift att ingjuta förtroende under 15 sekunders sändning i ett nyhetsprogram. Tala om

Jag blir livrädd när ser jag vad som håller på att hända i folkrörelsedemokratin i Sverige.

Om partierna inte klarar av att vara en mötesplats mellan folket och folkets representanter, då är vi illa ute. Då kommer partiernas plats i demokratin att vittra bort och folkrörelsetanken att förtvina.

Om partierna först och främst blir experter på fokusgrupper, medieteknik och valrörelser, då reduceras den representativa demokratin till en slags "precisionsdemokrati". Då kommer politikerna att ägna större tid åt *hur* de ska möta människor än att verkligen möta dem.

Om partiernas kongresser mer och mer får karaktären av amerikanska konvent, då är jag övertygad om att avståndet kommer att öka mellan "oss här nere" och "dom där uppe". Då kommer demokratin att få det väldigt besvärligt under nästa sekel.

Än värre blir det om förtroendemannen missförstår sin egen roll som politisk ledare.

Jag tror nämligen att många människor i dag inte kan se skillnad på en kommunalpolitiker och en kommunalkamrer, på en AMS-byråkrat och en arbetsmarknadspolitiker eller på en diplomat och en utrikespolitiker.

Ingen vill naturligtvis tillbaka till den gamla kommunalpampen som styrde och ställde allt. Men ingen vill heller ha vandrande kostymer eller mediemissbrukande politiker.

Vi vill ha profilerade förtroendemän och -kvinnor. Inte minst vill vi att de talar högt och tydligt om vad de egentligen vill och vad de strävar mot.

Jag tror att ett av problemen i vårt samhälle är vi har glömt bort att det viktigaste

Så här på tröskeln till ett nytt sekel är det följdriktigt många som efterfrågar Den Stora Visionen.

Jag är inte säker på att jag i detalj vet hur den ska formuleras. Men jag vet följande:

För 2000 år sedan steg en man upp på ett berg utanför Jerusalem. Han sade att ljuset måste lysa på alla i huset. Bergspredikans budskap var kristallklart: alla, inte bara

Ungefär 1935 år senare stod en man vid Lincoln Memorial i Washington. "I have a dream", förkunnade Martin Luther King och tände ett hopp om att alla människor, svarta som vita, måste få leva i frihet och rättfärdighet.

Några decennier senare, på en partikongress i ett litet land i norra Europa, skrev man följande i ett program som de kallade Riktlinjer inför 2000-talet:

"Människan är målet - hennes utveckling och frihet, hennes törst att lära och bilda sig, hennes vilja att växa och spränga nya gränser, hennes ansvarskänsla för kommande generationer, hennes solidaritet och kärlek till andra människor."

Destillerar man demokratin och politiken till dess minsta beståndsdel, då återstår

Det är sådana här ord - som anger färdriktning och mål - som oftare behöver uttryckas och artikuleras än vad som sker i dag.

Vi politiker har under senare årtioner ägnat stor tid och möda åt att diskutera hur våra system mår. Kanske glömde vi bort hur människorna mår.

Kanske förlorade vi något på vägen mellan det där mötet i korsningen Sockenvägen/Landsvägen och dagens många sammanträden i kommunalhusen, som numera är bepansrade med inpasseringskontroller som kräver nyckelkort och pin-koder.

En levande demokrati förutsätter att människor är både utbildade och bildade. Alla måste ha ett språk som de kan uttrycka sin mening med, som kan synliggöra var och en och som bär fram till andra människor.

Det här visste pionjärerna. Läs Gunnar Emanuel Sträng, han som i tidningen Vi 1978 recenserade Ivar Lo Johanssons roman Pubertet på följande sätt:

”Lukten från brända löss och rättbon i stugorna å ena sidan och lukten från vårbloomster, klöver och grön natur å andra sidan får läsaren att uppleva svensk landsbygd under århundradets första decennier. Lungsoten som folkdödare och barnens skarprättare kunde dock inte avhjälpas med blomster, fågelsång och betande natur. Därtill krävdes en rimlig arbetsbörda, en tillfredsställande kost och

När vi hör dessa rader inser vi vilken betydelse som kulturen har haft för demokratin i vårt land. Tänk om Gunnar Sträng inte hade fått lära sig att läsa och skriva och därmed att kunna uttrycka sig. Hur hade Sverige sett ut då?

Vi har i vårt land vävt en gobeläng av kultur som är stor och vacker.

Ingvar Carlsson sade en gång att det vackraste ord han vet är folkbibliotek. Det vackraste *ljud* jag vet är den koncentrerade tystnaden i folkbibliotekets läsesal. Där finns kunskapens förutsättningar. Där omvandlas information från hela världen till växande och berikande kunskap, kunskap som utvecklar och förändrar.

I vårt land är folkbiblioteket kulturens hjärta och blodomlopp. Också teatrar, museer, konserthus, bygdegårdar, Folkets Hus och Folkets Park fungerar som kulturella motorer runt om i landet.

Men biblioteken finns i alla kommuner och är ofta den enda kulturinstitution som

Samarbete - när högre värden är hotade och när kompromisser över traditionella gränser bär längre än majoritetsbeslut.

Strid - när idéer och intressen kolliderar och snittytor måste blottläggas så att medborgarna kan ta ställning till de verkliga alternativen.

Inte minst mot den här bakgrunden finns det skäl att vara ytterst vaksam mot den "Operation sudda ut skillnaderna i svensk politik" som nu pågår. Det är inget annat än ett dåligt skådespeleri som nu spelas upp på den politiska arenan. Och ingen

Det är ju samma systemskiftestankar nu som då.
Det är samma företrädare nu som då.
Det är samma enkla tanke nu som då.

Det är ju inte skatterna moderaterna är emot. Det är välfärden.

* * *

Men det är inte bara *mellan* partierna som skillnaderna måste vara tydliga i en demokrati. Också *inom* partierna måste idéerna få brytas mot varandra. Om inte åsiktsskillnaderna får komma upp till ytan, då har partierna förlorat sin själ.

Jag anser att det är en fråga som vi socialdemokrater verkligen behöver diskutera och gå till botten med. Följ med i följande resonemang:

”Frihet, jämlikhet, broderskap!” Så lød franska revolutionens stridsrop.

Det var då, för 200 år sedan, som principen om alla människors lika värde fick sitt politiska genombrott. Statsvetaren Sverker Gustavsson har beskrivit detta paradigmskifte på följande sätt:

”Den kristna jämlikhetsidén kom under upplysningen att få en världslig - i tillägg till en religiös - innebörd. I förspelet till de franska och amerikanska revolutionerna började tanken på ett för alla omfattande medborgarskap att göra sig gällande också i fråga om hur samhället här och nu borde organiseras. Principen tänktes böra gälla icke blott i ‘Anden’ utan även i ‘Köttet’, som Paulus skulle ha sagt.”

Utifrån principen om allas lika värde och rättigheter föddes medborgaridén. Blott och bart i egenskap av medborgare ska man vara tillförsäkrad vissa rättigheter. Det

Medborgaridén var en revolutionerande nyhet för mänskligheten. För första gången i historien kom samhällen att byggas upp på principen om allas lika värde och rättigheter. Alla individer blev - om inte de facto, så i alla fall formellt - fullvärdiga

Detta var, och är, ingalunda okontroversiellt. Medborgarrättens innebörd har allt sedan medborgaridén bröt igenom varit den politiska debattens främsta stridsäpple i

I våra dagar är det ytterst få som ifrågasätter medborgarskapets civila och politiska rättigheter. Principen om allas likhet inför lagen och den allmänna och lika

Med de sociala rättigheterna är det annorlunda. Här kan höger och vänster i politiken tydligt urskiljas.

Men även inom vårt parti finns spänningarna om vilka sociala rättigheter som ska vara knutna till medborgarskapet. Debatten om socialbidragen var principiellt mycket viktig. Den handlar om demokratin och medborgarskapets innebörd.

Jag vill att vi fortsätter den här diskussionen, ty demokrati, medborgarskap och rättigheter är fundamentala begrepp som vi måste definiera och precisera inför det nya seklet.

* * *

Till sist.

”Socialism to me was never about nationalisation or the power of the State. Not just about economics or politics even. It is a moral purpose to life.

A set of values. A belief in society. In co-operation.

In achieving together what we are unable to achieve alone.

It is how I try to live my life. The simple truths.

I am worth no more than anyone else. I am my brother’s keeper. I will not walk by on the other side.

We aren’t simply people set in isolation from each other, face to face with eternity, but members of the same family, community, the same human race.

This is my socialism.”

Partivänner,

Tony Blairs socialism är även min: den enkla sanningen att varken du eller jag är mer värd än någon annan. Det är på den sanningen som demokratin vilar.

* * *

Låt mig till allra sist återvända till kulturen och demokratin med hjälp av Svante Foersters klassiska dikt ”I detta land, kamrat”. Lyssna och njut och förstå vårt gemensamma ansvar för demokrati och människovärde:

*Grey is beautiful och
gråhet är vår arvedel: gråhet
är vår klasskamrat.
Grey is beautiful
och grått som stenhällar och vadmal,
grått som stenblandad åkerjord,
grått som en gammal mjölkpall
det ursinne som slog den danske fogden på*

*Grey is beautiful, grått är arbetets färg.
Och grått kan skimra, nästan lysa: det grå
garnet det starkaste, den grå stenen gatans.
Grå häst är arbetshäst.*

En tillräckligt stor och dov massa verkar alltid

Det finns rentav ett ord för detta.

En tillräckligt stor och grå massa verkar alltid.

*Grey is beautiful och
det finns faktiskt en skönhet i Svenska
Kommunalarbetarförbundet.
Grey is beautiful även i språket, ty det är på det*

som demokratins grundlag blivit formulerad:

*"Votering är begärd
och ska verkställas."
Och fråga oss sedan
vad som är vackrare än "du gamla, du fria".*

*Votering, varje votering, varje votum.
Människans rätt till röst; hennes rätt att icke
blott tala
men våga tala.*

- - -

I detta land, kamrat, som är landet Sverige,

*För när votering är begärd
ska den verkställas.*

** * **